

פרק יד / ברוריה בן-דוד (וייס)

בסוף פרק יג קראנו "ותכל דוד המלך לצאת אל אבשלום, כי נחם על אמנון כי מת". משמע כי לב המלך נטה אל אבשלום. הוא התגעגע אליו. בוודאי התרוצצו בלב דוד רגשות מנוגדים. מצד אחד כלתה נפשו אל אבשלום הבן המודח, ומן הצד השני לא יכול היה לשכוח את המעשה האיום שעשה, ואיך יוכל לקבלו לביתו כאילו לא קרה דבר. ואבשלום לא יוכל לשוב לבית אביו אם לא ייסלח לו על הרצח.

מי החליט לפייס ביניהם?

יואב, הוא הכיר מתוך דברי דוד שהתעוררו געגועיו לאבשלום. אבל יואב חשש לדבר עם דוד בפירוש על שובו של אבשלום, ובחר לסבב את הדבר ע"י אישה חכמה (רד"ק) מתקוע. יכול להיות שסבר שהמלך עודנו כועס על אבשלום. "ואין מרצין לו לאדם בשעת כעסו" (ברכות ז ע"א, מ' אבות ד יח). תקוע- נמצאת במדבר יהודה, דרומית מזרחית לבית לחם. היא הייתה גם עיר הולדתו של הנביא עמוס.

יואב מסר לה תוכן השיחה עם דוד. הוא ודאי סמך על חכמתה, כי תשכיל לנהל את השיחה בטוב טעם כדי להשיג את המטרה הרצויה.

באיזה אמצעי השתמשה האישה התקועית?

היא השתמשה כנתן הנביא בסיפור בדוי, כדי לשכנע את המלך שעליו לשנות את יחסו כלפי בנו.

איזה סיפור בדתה האישה התקועית?

האישה התקועית הופיעה בפני דוד כאישה אלמנה האבלה על מת זה ימים רבים. היא לבשה בגדי אבל ולא סכה שמן, כי האבל אסור בסיכה כפי שקראנו בפרק יב פסוק כ. היא באה לבקש את עזרת המלך בעניין משפחתי מסובך. לדבריה היו לה שני בנים, ויום אחד רבו הבנים ביניהם, אחד הבנים הכה את אחיו וימיתהו. האלמנה קושרת את האסון באלמנותה. לאסונה היא אלמנה עניה ולא היה מי שיעמוד בשדה ויציל את בנה. עוד היא מתאבלת על בנה המת והנה מאיימת עליה צרה חדשה. כל בני המשפחה באו לגאול את דם הנרצח. כנראה שלא מתוך תביעת צדק המפעמת בלבם, אלא מדאגה לטובת עצמם בלבד. כי במיתת היורש היחידי תיפול כל הנחלה לירושה לאחי הבעל (במד' כז ח-יא). כלומר: במיתת הבן האחרון יימחה שם בעלה, הרי כתוב: "ולא ימחה שמו מישראל" (דב' כה ו).

מה מבקשת האלמנה מאת המלך?

שיצווה על גואלי הדם שלא יתנקשו בחיי בנה, כי אם יהרגו גם את הבן האחרון הלוא יכבו את הגחלת האחרונה אשר נשארה לה, כלומר: יגזלו ממנה את ניצוץ תקוותה האחרון. תישמד משפחתה לגמרי.

כיצד מגיב דוד על דבריה?

"לכי לביתך, ואני אצוה עליך" (פס' ח). אני אתן הוראות מתאימות בנוגע לעניינך.

תשובתו הסתמית של המלך לא הניחה את דעת האישה, והיא חששה שהמלך דוחה אותה אולי עד לביור העניין. היא הייתה חרדה לחיי בנה. בינתיים עלול בנה יחידה להיהרג, ולכן היא אומרת למלך: "עלי אדני המלך העון ועל בית אבי, והמלך וכסאו נקי" (פס' ט). אם הצלת בני נחשבת לעוון, יחול עוון זה עלי ועל ביתי, לא עליך ועל ביתך. לפי רש"י היא אומרת למלך בהפוך מפני כבודו. כלומר: עליך יהיה העוון אם נבטח בכך ויהרגוהו בני המשפחה. המלך נעתר לבקשתה. תחילה הבטיח רק שיצווה לחקור, ועתה נתן לה רשות להביא את בעל דינה לפני המלך, למען יצווה עליו בפניה שלא ייגע בבנה לרעה. גם התשובה השנייה לא הניחה את דעתה, דברי המלך לא הסירו מלבה את החשש לחיי בנה והיא חפצה לשמוע מפי המלך הבטחה ברורה ומפורשת. היא אומרת למלך: "יזכר נא המלך את ה' אלקיך מהרבית גאל הדם לשחת" (פס' יא). כלומר: שים לבך אל רצון ה' שאינו חפץ במות יצוריו וימנע מגואל הדם מהרבות להשחית, מהשמיד גם את בני הנשאר, כי הסכנה גדולה כפשע בינו ובין המוות.

סו"ס הצליחה האישה להוציא מפי המלך את השבועה: "חי ה' אם יפל משערת בנך ארצה" (פס' יא). דוד נשבע, כי לא יגעו בבנה לרעה, כי ישלח את הפקודה לגואלי הדם.

מתי למדנו על שבועה דומה?

בש"א פרק יד פס' מה: "ויאמר העם אל שאול: היונתן ימות אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל? חלילה, חי ה', אם יפל משערת ראשו ארצה".

האישה התקועית ביקשה רשות לדבר, כדי לגלות את כוונתה האמיתית, כדי לרמוז לדוד שעל דבר אבשלום באה.

היא שואלת את המלך איך יכולת להאמין כי בני ישראל שהם עם ה' יהיו כל-כך אכזריים שירצו להשמיד את השריד האחרון במשפחה. בעם ישראל לא ייתכן שימצאו אכזריים כאלה. דווקא המלך כגואל דמו של אמנון רוצה להמית את אבשלום בגלל שרצח את אחיו. "ומדבר המלך הדבר הזה כאשרם לבלתי השיב המלך את נדחו" (פס' יג). כלומר: בפסק דינך ובשבועתך להגן על בני מידי גואל הדם חייבת את עצמך. מדוע יגלה המלך אכזריות כלפי בנו? מדוע לא ייסלח לבנו וישיבנו אליו? בהרחיקך את אבשלום שהוא יורש העצר עשית לעם ישראל דבר דומה למה שקרובי רצו לעשות לי. הן כולנו סופנו למות, ונדמינו כמים הנשפכים ארצה שאין עוד יכולת לאספם, כי המתים לא יחיו עוד, ובכל זאת לא ייקח ה' את נפש החוטא להמיתו בעונו, אלא יבקש דרך שהנידח והנודד בעונו לא יודח לגמרי ולא יאבד מארץ החיים. למען יוכל לשוב מדרכו וחיה. במותינו אנחנו כמים הנשפכים שאין לאספם עוד. ואם אי אפשר להחיות את אמנון המת, הרי יש לחשוב איך להשיב את אבשלום החי, שנידח והורחק ממך, כי אין ה' רוצה ליטול נפש אדם. רד"ק מפרש כולנו נמות ואין על אדם להרבות שפיכת דמים אלא למעטו.

האישה התקועית מבארת מדוע דיברה דרך משל ולא ביקשה בפירוש מהמלך להשיב את אבשלום, כי אנשים הזהירו אותי שהמלך יקצוף עלי אם אתערב בענייני משפחתו, ולכן החלטתי לדבר דרך משל.

"ותאמר שפחתך: יהיה נא דבר אדני המלך למנחה, כי כמלאך האלקים כן אדני המלך לשמע הטוב והרע, וה' אלקיך יהי עמך" (פס' יז). כלומר: דבר החסד והסליחה יהיה נא למנוחת לב המלך בעצמו. יהיה לנחת רוח למלך, כאשר יחון גם את בנו הנידח וישיבהו מארץ גלותו. **במשפט הזה ובמשפט "אל ידיח המלך ממנו נדח" מה רמזה האישה התקועית?**

שכל הסיפור הוא בדוי ושבאה רק להשפיע על המלך שישלים עם בנו.

מה הבין המלך מהרמזים שרמזה?

הסיפור בדוי ומשל הוא, ושלא באה מכוח עצמה אלא נשלחה ע"י יואב.

"ויאמר המלך: היד יואב אתך בכל זאת? ותען האשה ותאמר: חי נפשך אדני המלך, אם אש להמין ולהשמיל מכל אשר דבר אדני המלך, כי עבדך יואב הוא צוני והוא שם בפי שפחתך את כל הדברים האלה" (פס' ט).

המלך שואל האם יואב הוא שעורר אותה לפנות אליו בדברים אלה? האשה התקועית משיבה: אין לנטות ימין ושמאל מדברי המלך, כלומר: אי-אפשר להגיד אחרת כדברך כן הוא. כי באמת יואב הוא ששלחני אליך. "לבעבור סבב את פני הדבר עשה עבדך יואב את הדבר הזה" (פס' כ) כלומר: להביא אליך את הדבר בעקיפין. לפי רש"י לגלגל עד שיצא דבר בנו של המלך לאור. לשנות את השקפתו של דוד לטובת אבשלום.

האשה מסיימת את דבריה בדברי שבח למלך החכם "כחכמת מלאך האלקים לדעת את כל אשר בארץ" (פס' כ). גם בפסוק יז סיימה את דבריה בדברי שבח למלך "כי כמלאך האלקים כן אדני המלך לשמע הטוב והרע, וה' אלקיך יהי עמך".

מה היו תוצאות הפגישה בין המלך לאישה התקועית?

המלך הודה בצדקת דבריה של האישה התקועית.

הרי היו לו רגשות מנוגדים. מצד אחד כלתה נפשו אל אבשלום, ומצד שני לא העז להשיבו לביתו.

מה ציווה המלך את יואב?

"לך השב את הנער את אבשלום" (פס' כא). מאחר ושלחת לי את האישה, הרי אני עושה כרצונך, ואתה שיזמת את הדבר היה השליח להשיב את אבשלום. יואב הודה למלך: "ויפל יואב אל פניו ארצה וישתחו ויברך את המלך, ויאמר יואב: היום ידע עבדך כי מצאתי חן בעיניך, אדני המלך, אשר עשה המלך את דבר עבדו" (פס' כב). יואב נפל על פניו ארצה (כנראה זו לשון קצרה במקום "ויפל וישתחו אפים ארצה") השתחוה וברך.

יואב הלך בעצמו ולא שלח שליח, כדי להוציא כל חשש מלבו של אבשלום. וגם המלך אמר לו: "ולך". גם משום כבודו של בן מלך שראוי שישבו בלוויית שר הצבא.

אבשלום שב מגלותו, אך עדיין לא שב אל אביו: "יסב אל ביתו ופני לא יראה" (פס' כד). דוד לא יכול היה לסלוח לו לגמרי. המלבי"ם פירש שלא ייכנס דרך הרחוב כדרך בני מלך הבאים מארץ אחרת ובשירים, רק בדרך עקלתון.

פסוקים כה-כז הם מבוא והסבר למאורעות המסופרים בפרקים הבאים על אבשלום.

כיצד מתואר אבשלום בפסוקים אלה?

בכל ישראל לא היה איש שיוכלו להלל את יופיו כיפי אבשלום. כל גופו היה יפה, מכף רגלו ועד קדקודו. לא היה בו מום. שערו הרב היה כמשא כבד על ראשו, ולא יכול היה לשאת אותו יותר משנה ולפיכך היה מגלחו. לאחר הגילוח היה שוקל את שערו, ומשקלו היה מאתיים שקלים בין שני ק"ג עד שלושה ק"ג. שערותיו היפות היו סיבת גאוותו וגם סיבת מותו (יח ט). (שערות ארוכות נחשבו אצל העמים הקדמונים לתכשיט הגבר).

יש דעה במסכת נזיר ד ע"ב שאבשלום היה נזיר עולם.
אבשלום היה יפה כאביו (ש"א טז יב; יז מב). וכן היו יפים אחיו אדניהו (מ"א א ו),
אחותו תמר (יג א), ובתו תמר (פס' כז).
שמות בניו לא מוזכרים ייתכן שמתו בצעירותם (יח, יח).

אבשלום לא מצא סיפוק בחזרתו לירושלים כל עוד לא התפייס עם אביו. הוא חתר בכל
מאודו להתפייס עם אביו **כיצד?**
הוא ביקש לשלוח את יואב בשליחות אל המלך, כדי שישגיח חנינה שלמה עבורו. יואב סירב.
אבשלום הוסיף לקרוא לו בפעם השנייה לבוא לביתו אך יואב סירב. לא מאהבתו לאביו
ביקש אבשלום את הסליחה. כל זמן שלא יכול היה לראות את פני המלך נחשב בעיני העם
לחוטא, ולא יכול היה להוציא לפועל את מזימת המרד.
אבשלום חשב שיואב חייב לציית לו בהיותו יורש העצר. בגלל סירובו של יואב החליט לפעול
גם נגד מיטיבו ואיש חסדו יואב.

מה עשה?

כדי להכריח את יואב שיילחץ על המלך מצא אבשלום תחבולה להכריח את יואב לבוא אליו.
הוא ציווה על עבדיו לשרוף את חלקת השדה אשר ליואב. כך נקם גם שמשון בפלשתים (שופ' טו ה).
הדבר השפיע. יואב בא אל אבשלום, אך אבשלום טעה טעות חמורה, הוא הוכיח ליואב שאינו
ראוי למלוך בישראל, וגרם לכך שיואב יחדל לתמוך בו. יואב שאל: "למה הציתו עבדיך את
החלקה אשר לי באש?" (פס' לא). אבשלום לא עונה על השאלה באופן ישיר, אלא מסביר
ליואב את טיב השליחות שרצה להטיל עליו. הוא מסביר ליואב: אין שום טעם לבואו מגשור
שם חי בכבוד כבן מלך ובן בתו של מלך היושב בבית אבי אמו, אם הוא לא יוכל לראות את
המלך. הוא מבקש שהמלך לא יוסיף להחזיקו מרוחק ממנו כמנודה, אלא יחתוך דינו אם לשבת
ואם לחסד. "ויבא יואב אל המלך ויגד לו, ויקרא אל אבשלום, ויבא אל המלך, וישתחו לו על אפיו
ארצה לפני המלך, וישק המלך לאבשלום" (פס' לג) לאות שסלח לו.

ניב

מכף רגל ועד קדקוד (פס' כה).
הוראתו: כל הגוף, בשלמות.

עבודה בכתב

- 1) מה הייתה מטרתה העיקרית של האישה התקועית? באיזה משל השתמשה?
- 2) מה השיגה בשליחותה?
- 3) מה עשה אבשלום כדי להתפייס עם אביו?
- 4) למה דחק כ"כ אבשלום בעניין ההתפייסות?

5) מי אמר למי?

- א) התאבלי נא ולבשי נא בגדי אבל.
- ב) הושעה המלך.
- ג) ויכו האחד את האחד וימת אתו.
- ד) וכבו את גחלתי אשר נשארה.
- ה) עלי, אדני המלך העון ועל בית אבי.
- ו) חי ה' אם יפל משערת בנך ארצה.
- ז) לבלתי השיב המלך את נדחו.
- ח) להשמיד אתי ואת בני יחד מנחלת אלקים.
- ט) כי כמלאך האלקים כן אדני המלך לשמע הטוב והרע, וה' אלקיך יהי עמך.
- י) אל נא תכחדי ממני דבר אשר אנכי שאל אתך.
- יא) היד יואב אתך בכל זאת?
- יב) אם אש להמין ולהשמיל מכל אשר דבר אדני המלך.
- יג) לבעבור סבב את פני הדבר עשה עבדך יואב את הדבר הזה.
- יד) ואדני חכם כחכמת מלאך האלקים לדעת את כל אשר בארץ.
- טו) היום ידע עבדך כי מצאתי חן בעיניך אדני המלך.
- טז) ולך השב את הנער את אבשלום.
- יז) למה הציתו עבדיך את החלקה אשר לי באש?

6) כתבו בלשון הספר:

- א) לב המלך נוטה אל אבשלום.
- ב) העמידו פני אבלה.
- ג) רבו.
- ד) לא היה אדם שיפריד ביניהם.
- ה) יכבו את גחלת המשפחה, ישמידוה כליל.
- ו) לא יאונה לבנך כל רע.
- ז) כמים הנשפכים ארצה.
- ח) אין ה' לוקח את נפש החולה.
- ט) נאלץ לברוח ולשבת בין זרים.
- י) יצווה המלך דבר שיהיה לנחת רוח.
- יא) אל נא תכחישי תסתירי ממני.
- יב) אין לנטות ימין ושמאל מדברי המלך.
- יג) לא רצה.